

KURDISH
BAROMETER

KURDISH BAROMETER

ÖZET RAPOR

EKİM 2023

[//kurdishbarometer.com](http://kurdishbarometer.com)

KURDISH
STUDIES
CENTER

 HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ
TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ

EUROPEAN
ENDOWMENT FOR
DEMOCRACY

RAWEST
Araştırma | Research | Lëkolin

KÜRT ÇALIŞMALARI MERKEZİ (KSC)

- Akademisyen, sivil toplumcu ve araştırmacılardan oluşuyor. 2019'da Diyarbakır'da kuruldu.
- Akademi dışında akademik çalışmalar yürütür.
- Kürt toplumunun toplumsal değişim ve dönüşümü anlamak ve anlaşılmasını sağlamak üzere içeriden bilgi üretir.
- Kürtlerin görüş, kanaat, beklenti ve taleplerini kamuoyu araştırmaları yoluyla izler, güncelliği gözetir.
- Kâr amacı gütmeyen, tarafsız ve bağımsızdır.
- Yönetim Kurulunda Emine Uçak Erdoğan, Mesut Yeğen, Ulaş Tol, Cihan Ülsen ve Reha Ruhavioğlu yer alıyor.

BUGÜNE KADAR NE YAPTIK?

- Ebeveyn ve çocuk arasında ana dilin durumu, 2019.
- Kürt Gençler '20: Benzerlikler, Farklar, Değişimler, 2020.
- İki İleri Bir Geri: Kürt Kültürel Yayıncılığının Türkiye'deki Serencamı, 2020.
- Kürtlerde Değerler ve Tutumlar Araştırması, 2021.

Sürekli Projeler

- Dil Haritası Projesi
- Eşitsizlik Bülteni ve Eşitsizlik Haritası Projesi
- Araştırmacı Eğitimi

Yakında Yayında:

- Cumhuriyetin 100. Yılında Kürtler: Kanaatler, Tutumlar, Talepler, 2023.
- Bir Takımdan Fazlası: Amedspor, 2023.
- Türkiye Toplumunun Kürt ve Kürt Sorunu Algısı, 2023.

NEDEN KURDISH BAROMETER?

KURDISH
BAROMETER

- Kürt toplumunun kimlik, tutum, duygu, kültür dil gibi alanlarda çoğulculuğu gözeten, içeriden bir izleme mekanizması kurmak,
- Ülkelerin resmi verileri içinde görünmezleşen Kürtlere ilişkin içeriden bir veri bankası oluşturmak,
- Farklı ülkelerin egemenliğinde yaşayan Kürtler arasındaki benzerlik ve farklılıkları görmek,
- Karar alıcılar, akademi, medya vs. için rehber olmak,
- Arab Barometer, Euro Barometer vb. örneklerin yanına nitelikli bir Kurdish Barometer koymak.
- Proje Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Avrupa'da yürütülecek.

NEYİ İZLİYORUZ?

KURDISH BAROMETER

0

SOSYO-
DEMOGRAFI

1

KİMLİK

2

AYRIMCILIK
PRATİKLERİ VE
HİSLER

3

ANA DİL

4

KÜRT SORUNU
VE TALEPLER

5

SİYASET

6

POPÜLER
KÜLTÜR

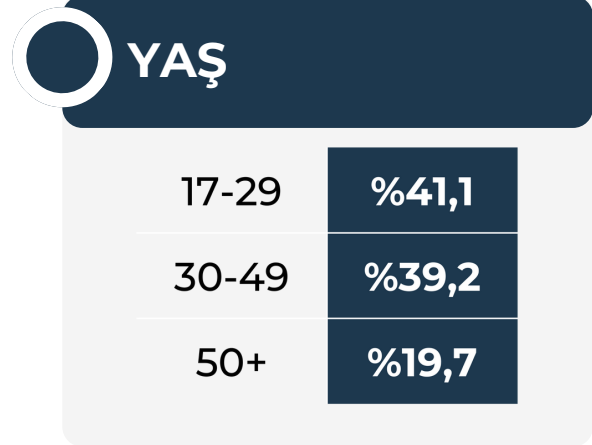
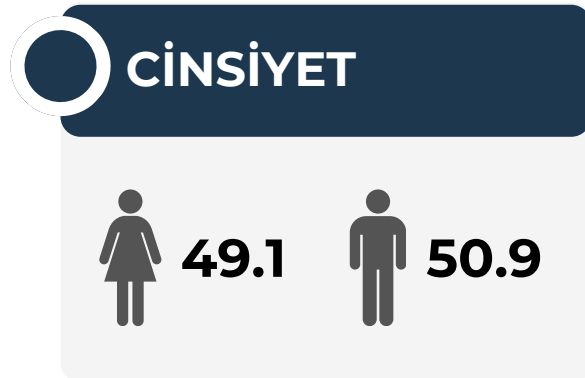
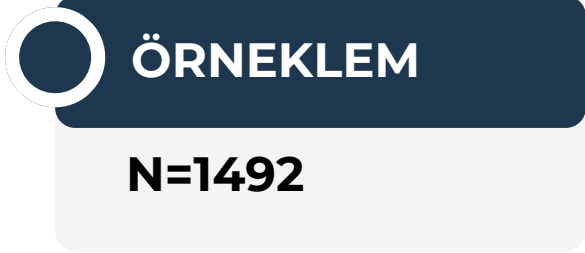

6

DEMOGRAFI

- Keşif Çalışması**
Masa başı çalışmalar, uzman toplantıları vb.
- Nicel Araştırma**
Ekim 2022'de, 20 ilde, 1492 kişiyle yüz yüze anket.
- Hata Payı**
%95 güven, +/- 2,32 hata payı
- Araştırma Evreni**
17 yaş ve üzeri Kürtler, yaklaşık 12 milyon kişi

DEMOGRAFI

İLLER VE GÖÇ

Adana	İzmir
Ağrı	Kars
Ankara	Malatya
Batman	Mardin
Bingöl	Mersin
Diyarbakır	Muş
Erzurum	Şanlıurfa
Gaziantep	Şırnak
Hakkari	Tunceli
İstanbul	Van

Çekirdek Kürt illeri %48,7

Çeper Kürt illeri %19,5

Yakın göç illeri %6,2

Uzak göç illeri %25,6

ÇALIŞMA

Emekli	%4,7
Ev kadını	%23,6
Öğrenci	%14,2
İşsiz	%12,6
Ücretli Çalışan	%32
Esnaf	%9,9
Memur	%2,9

EĞİTİM

Lise altı	%44,5
Lise	%23,9
Üniversite	%17,4
Öğrenci	%14,2

Sosyal güvence yok	%34,1
SSK, E.S., Bağkur	%47,5
Yeşil kart	%14,2
Özel sağlık sigortası	%4,2

DEMOGRAFI

ANNE-BABA EĞİTİM

		Eğitim durumu			
		Lise altı	Lise	Üniversite	Öğrenci
Anne eğitim durumu	Lise altı	97,6%	88,6%	84,2%	81,8%
	Lise	0,6%	8,9%	11,9%	14,1%
	Üniversite	1,8%	2,5%	3,8%	4,2%
Baba eğitim durumu	Lise altı	92,2%	83,1%	68,2%	73,5%
	Lise	5,9%	15,5%	22,2%	23,1%
	Üniversite	1,9%	1,4%	9,5%	3,4%

Doğduğu şehirde yaşamayanların oranı:

%17,8

- Kuşaklar arasında en önemli mesafe eğitim düzeyleri arasında. Ebeveynlerin kahir ekseriyeti lise altı eğitime sahip.
- Bu mesafenin çok geniş olması kuşaklar arasında kültürel çatışmaya zemin oluşturuyor.
- Her 100 kişiden 18'i doğduğu şehirde yaşamıyor. Kürt göçü, Türkiye normaline yaklaşıyor, benzeşmeye başlıyor.

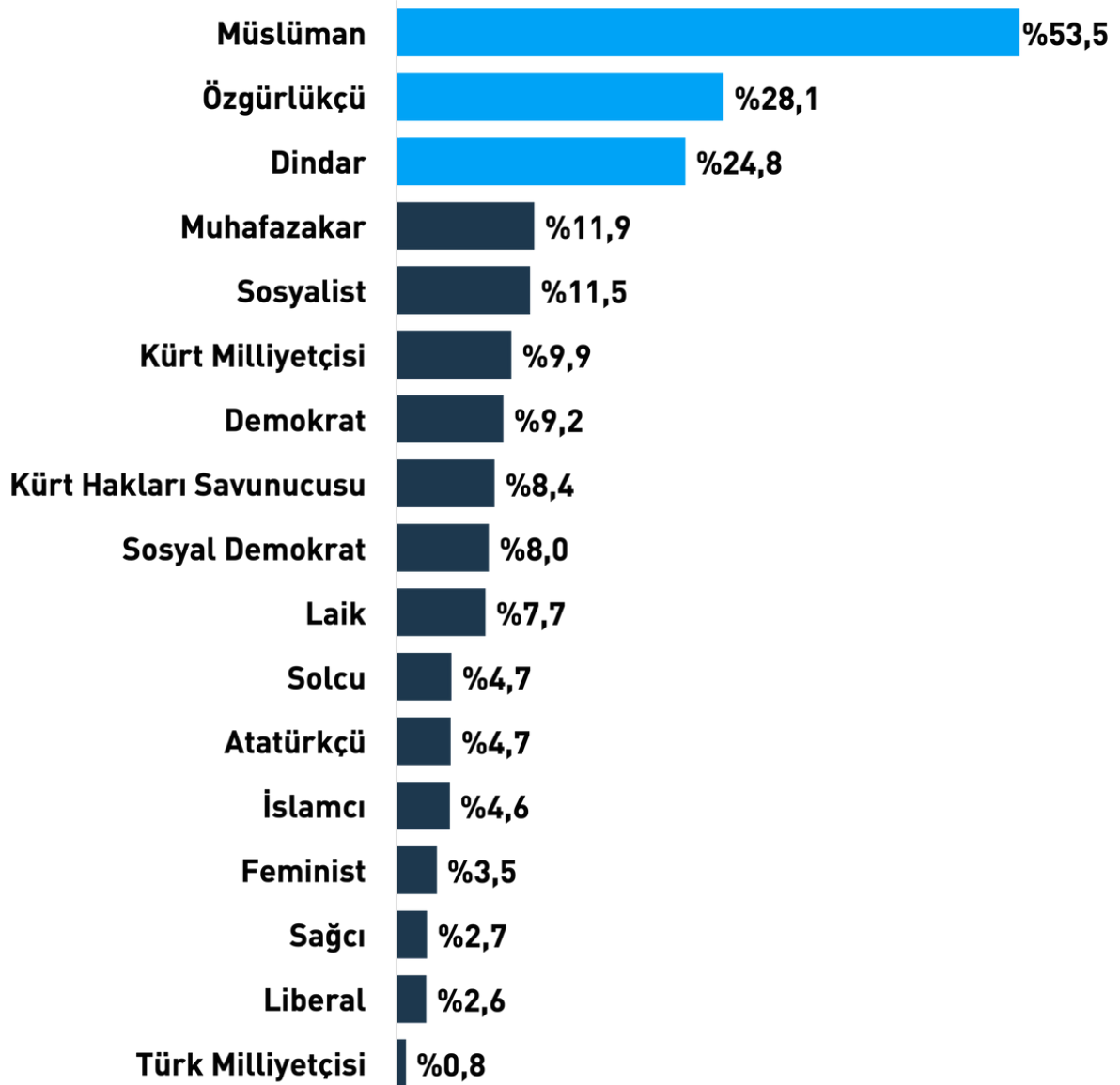

1

KİMLİK

- Kürtler kendini Dindar Müslüman ve özgürlükçü olarak tanımlıyor.
- Dinle barışık olma ve özgürlükçülük Kürt kimliğinde öne çıkıyor.
- Türklerde anaakım kimlikler Türklük ve milliyetçilik iken Kürtlerde özgürlükçülük.

- Yaş düştükçe özgürlükçü, arttıkça ise müslüman-dindar kimlik daha yüksek.
- Kürt gençlerde milliyetçilik büyüklerine göre daha yüksek.
- Atatürkçü, feminist, sosyalist gibi kimlikleri benimseyenler gençler arasında daha yoğun.

	17-29	30-49	50+
Müslüman	%47,7	%51,4	%70,1
Özgürlükçü	%33,8	%30,3	%11,7
Dindar	%19,3	%21,1	%44,1
Kürt Milliyetçisi	11,8	%9,1	%8,0
Muhafazakar	%10,1	%11,9	%15,7
Sosyalist	%13,4	%12,1	%6,4
Demokrat	%9,5	%10,6	%5,7
Kürt Hakları Savunucusu	%7,9	%6,8	%9,1
Sosyal Demokrat	%8,2	%9,7	%3,9
Laik	%8,9	%9,0	%2,5
Solcu	%4,7	%5,4	%3,6
Atatürkçü	%7,0	%2,7	%3,6
İslamcı	%5,0	%5,0	%2,8
Feminist	%6,2	%1,8	%1,1
Sağcı	%2,3	%2,5	%3,6
Liberal	%2,8	%2,7	%1,8
Türk Milliyetçisi	%1,0	%0,7	%0,7

- Eğitim mevcut siyasi ve ideolojik kümelerin yanına yeni ara alanlar oluşturmaya bir zemin oluşturuyor.
- Eğitim düzeyine göre kimliklenme farklılaşırken, yüksek eğitimlilerde kimlikler çeşitleniyor.
- Üniversite mezunlarında Özgürlükçü, sosyalist, Kürt hakları savunucusu gibi kimliklerin yanı sıra sosyal demokrat, laik, Atatürkçü gibi kimlikler de daha yüksek.

	Lise altı	Lise	Üniversite	Öğrenci
Müslüman	%63,0	%48,0	%37,2	%52,7
Özgürlükçü	%26,0	%30,4	%30,0	%28,8
Dindar	%33,4	%20,7	%11,5	%21,0
Kürt Milliyetçisi	%12,5	%11,2	%13,8	%9,8
Muhafazakar	%11,9	%11,6	%15,4	%7,8
Sosyalist	%7,6	%14,3	%15,8	%14,1
Demokrat	%9,6	%8,8	%9,5	%8,3
Kürt Hakları Savunucusu	%6,7	%10,3	%11,1	%7,8
Sosyal Demokrat	%5,4	%10,9	%13,8	%3,9
Laik	%4,5	%9,1	%11,1	%11,2
Solcu	%3,7	%4,6	%7,5	%4,9
Atatürkçü	%2,0	%5,8	%7,5	%7,8
İslamcı	%5,0	%3,0	%4,0	%6,8
Feminist	%2,9	%3,0	%3,2	%6,3
Sağcı	%3,3	%1,5	%3,6	%1,5
Liberal	%1,7	%2,4	%2,4	%5,9
Türk Milliyetçisi	%0,3	%1,5	%2,0	%0,0

- Kürtler dindarlıklarına 10 üzerinden 6,10 veriyorlar.
- Kürt milliyetçiliği de 5'in üstünde ilgi görüyor.
- Aynı oranlar Türklerle yapılan araştırmalarda 7'nin üzerinde seyrediyor.

	(10 üzerinden)
Dindar	6,10
Kürt Milliyetçisi	5,41
Çevreci	7,21
Atatürkçü	3,49
Muhafazakâr	4,7

- Kürtlerde milliyetçilik Türk milliyetçiliğine kıyasla yüksek düzeylerde değil.
- Kürtler arasında Kürt milliyetçiliğine 9-10 verenler %17 iken Türklere benzer oran %44'ü buluyor.
- Ancak Kürt milliyetçiliğinin 5 yıl öncesine göre yükselişte olduğunu not etmek gerekiyor.

Milliyetçilik		
	Kürtlerde	Türklere
Düşük	%36,3	%10,5
Orta	%32,4	%30,0
Yüksek	%31,3	%59,5
1 ya da 2	%23,1	%5,1
9 ya da 10	%17,1	%44,3

Kürt olmak ne demek? sorusuna verilen cevaplara göre;

- Kürt; Kürtlüğü sahiplenen, mazlum ve mücadeleci kişidir.
- Kürt olma tanımlamalarında Kürt kimliğini benimsemek, mağduriyet ve direnç/mücadele gibi kavram grupları öne çıkıyor.

- Kürt kimliği Türkiye’de artık yüksek sesle ve açıklıkla ifade edilen ve taşınan bir kimlik.
- Kürtlerin yarısı kendini yüksek düzeyde "Kürt" olarak görüyor.
- Bununla birlikte %15 ile %20 arasında bir Kürt nüfus da bu alandan geri duruyor: %14 kendini düşük düzeyde Kürt görüyor ve %13 Kürt olmaktan gurur duyma önermesine katılmıyor.
- Eğilim yaş gruplarına, cinsiyete, eğitim veya gelir düzeyine göre değişmiyor.

Kendinizi ne kadar Kürt olarak görüyorsunuz?

Düşük (1-4)	%14,2
Orta (5-7)	%32,6
Yüksek (8-10)	%53,2

Kürt olmaktan gurur duyuyorum.

Katılmıyorum (1-2)	%12,9
Ortadayım (3)	%16,0
Katılıyorum (4-5)	%71,2

- Anadilde eğitim talebi Kürtler için önemli. Anadil talebine önem vermeyenler %20'nin altında kalıyor.
- %70+ Kürtçe ve Türkçenin eğitimde birlikte kullanılmasını istiyor.

Sizce ana dili Türkçe değil de Kurmanci/Zazaki olanlar için okullarda eğitim dili nasıl olmalı?

- Kürtler Kürt kimliğini sahipleniyor.
- Kurdish Barometer'ın Kürtlükten gurur duyma, kendini Kürt olarak görme düzeyi ve ana dilde eğitime ilişkin tutumlar gibi değişkenlerle oluşturduğu Kürt kimliğini sahiplenme endeksine göre Kürtlerin üçte ikisi (%67,4) Kürt kimliğini güçlü bir şekilde sahipleniyor.

Zayıf	%13,4
Orta	%19,2
Kuvvetli	%34,6
Çok Kuvvetli	%32,8

} **%67,4**

- Kürt kimliği bütün toplumsal kesimlerde kuvvetli.
- Ama görece olarak gençlerde, öğrencilerde, esnaflarda ve üst gelir grubunda ortalamadan daha yüksek. Orta sınıfta ve memurlarda daha düşük.

		Zayıf	Orta	Kuvvetli
Toplam		%13,4	%19,2	%67,4
Yaş Grubu	17-29	%13,4	%17,2	%69,3
	30-49	%12,4	%21,5	%66,1
	50+	%15,1	%18,8	%66,0
Çalışma durumu	Emekli	%19,4	%15,6	%64,9
	Ev kadını	%11,8	%21,2	%67,0
	Öğrenci	%16,8	%13,4	%69,8
	İşsiz	%15,2	%18,4	%66,4
	Ücretli Çalışan	%12,2	%19,9	%67,9
	Esnaf	%7,8	%21,1	%71,0
	Memur	%22,7	%26,6	%50,7
Gelir Grubu	Alt	%12,2	%19,8	%68,0
	Orta Alt	%14,4	%20,2	%65,3
	Orta	%15,2	%19,7	%65,0
	Üst	%11,1	%15,9	%73,0

- Göçle Kürt kimliği arasında güçlü bir ilişki var. Kürt kimliği göç etmiş olanlarda daha yüksek.
- Bölgenin çeperinde yer alan illerde kimliği benimseme düzeyi daha düşük.

		Zayıf	Orta	Kuvvetli
Toplam		%13,4	%19,2	%67,4
Aileniz hep bu şehirde mi yaşıyorlardı?	Doğma büyüme	%15,3	%21,7	%63,0
	Sonradan yerleşmişler	%8,4	%12,9	%78,7
İller	Çekirdek Kürt illeri	%14,3	%15,0	%70,7
	Çeper Kürt illeri	%14,1	%37,8	%48,1
	Göç	%12,5	%14,4	%73,2

- Etnik, dini, kültürel bütün alt gruplar Kürt kimliğini güçlü şekilde sahipleniyor.
- Kurmanc-Zaza ayrımı ve hane büyüklüğü Kürt kimliğini sahiplenme düzeyini değiştiriyor. Kurmanclarda kimliği benimseme Zazalara göre oldukça yüksek.
- Hanehalkı büyük evlerde yaşayanlarda Kürt kimliği daha güçlü.

		Zayıf	Orta	Kuvvetli
Toplam		%13,4	%19,2	%67,4
Etnisite	Kurmanc	%11,0	%19,5	%69,5
	Zaza	%31,8	%18,4	%49,8
Hane büyüklüğü	1-3 arası	%13,8	%20,7	%65,6
	4	%15,2	%20,9	%63,9
	5	%13,6	%18,0	%68,5
	5+	%10,4	%17,2	%72,4
Dindar	Yüksek	%14,0	%21,3	%64,7
Namaz	Kılıyor / kılmış	%13,3	%19,7	%67,0
	Kılmıyor/ Kılmamış	%13,5	%17,5	%69,0
Allah inancı	İnanmıyor/Şüpheli	%13,5	%15,9	%70,6
	Kesin inanıyor	%13,3	%20,0	%66,6
Katılımcı başörtülü mü?	Evet	%13,6	%18,7	%67,7
	Hayır	%13,5	%19,8	%66,7
Alkol kullanımı	Kullanıyorum	%12,7	%13,5	%73,8
	Eskiden içerdim	%8,5	%16,0	%75,6
	Hiç içmedim	%14,0	%21,8	%64,2

- Kürtçe konuşabilmek ile Kürtlüğü benimseme arasında çok belirgin bir korelasyon var.
Ana dilini konuşabilenlerin %83'ünde Kürt kimliği güçlüyken, konuşamayanların üçte birinde zayıf.
- Kürtçe müzik dinlemekle Kürt kimliği arasındaki bağ da kuvvetli.
Sosyal medya kullanımı Kürt kimliği kuvvetli olanlarda daha yaygın.

		Zayıf	Orta	Kuvvetli
Toplam		%13,4	%19,2	%67,4
Ana dili konuşma	Konuşamıyor	%33,5	%26,9	%39,6
	Orta	%14,9	%22,8	%62,3
	Konuşuyor	%4,0	%12,9	%83,1
Kürtçe müzik	Dinliyor	%10,1	%18,8	%71,1
	Dinlemiyor	%31,4	%21,2	%47,3
İnternet kullanımı	Evet	%12,7	%19,5	%67,7
Facebook	Evet	%13,2	%18,5	%68,3
Twitter	Evet	%14,8	%15,9	%69,3
TikTok	Evet	%16,0	%20,9	%63,1
Sosyal medya hesabım yok.	Evet	%14,6	%29,5	%55,9

- Dindarlık düzeyleri Kürt kimliğinin belirleyenlerinden değil. Ancak muhafazakarlık ve sağcılık arttıkça Kürt kimliği zayıflıyor.
- Kürt kimliği kuvvetli olanların siyasete ilgisi daha yüksek.

		Zayıf	Orta	Kuvvetli
	Toplam	%13,4	%19,2	%67,4
Günlük hayatta dini kurallar	Yüksek	%14,4	%20,1	%65,5
Muhafazakar	Yüksek	%18,6	%25,7	%55,7
Sağ-Sol ölçeği	Sağ	%16,0	%26,9	%57,2
Atatürkçü	Yüksek	%21,1	%23,0	%55,8
Çevreci	Yüksek	%11,8	%16,0	%72,1
Siyasete ilgi	Yüksek	%8,8	%15,1	%76,2

- Parti tercihleriyle Kürt kimliği ilişkisinde bir sürpriz görünmüyor.
- Ancak önemli bir nokta şu: Kürt kimliği AK Parti ve CHP seçmenlerinde de kuvvetli.
Bu parti seçmenlerinin sadece dörtte birinin Kürt kimliği zayıf.

	Zayıf	Orta	Kuvvetli
HDP	%3,8	%10,4	%85,8
AK Parti	%24,5	%26,7	%48,9
CHP	%22,1	%25,0	%52,9
Diğer	%19,8	%35,5	%44,7
Kararsız / Boş oy	%15,9	%26,3	%57,7

2

AYRIMCILIK PRATİKLERİ VE HİSLER

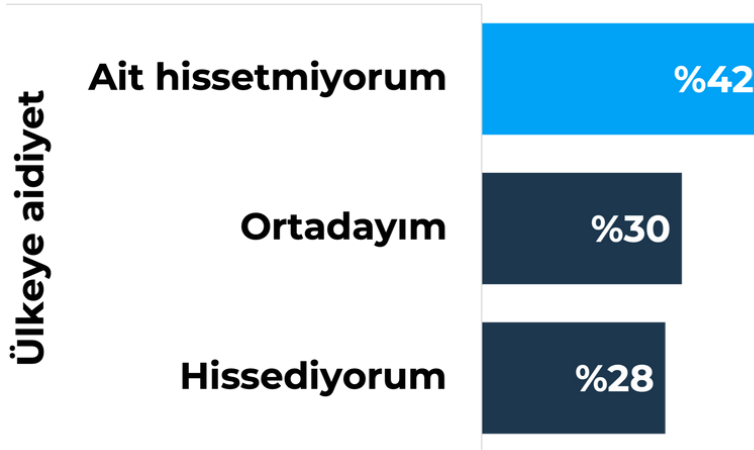

- Kürtlerin %60'a yakını Kürt kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığını düşünüyor.
- Bu oran, Kürt kimliği güçlendikçe artıyor. Kürt kimliği zayıf olanların %29'u ayrımcılığa uğradığını söylerken, Kürt kimliğini güçlü şekilde benimseyenlerde bu oran %74'ü geçiyor.
- Ayrımcılığa uğrayanların yarıya yakını kendini Türkiye'ye ait hissetmiyor.

Siz bir Kürt olarak Kürt kimliğiniz sebebiyle ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

		Kürt Kimlik			
		Zayıf	Orta	Kuvvetli	Çok kuvvetli
Evet %58	Hayır %42	%28,9	%42,3	%61,3	%74,2

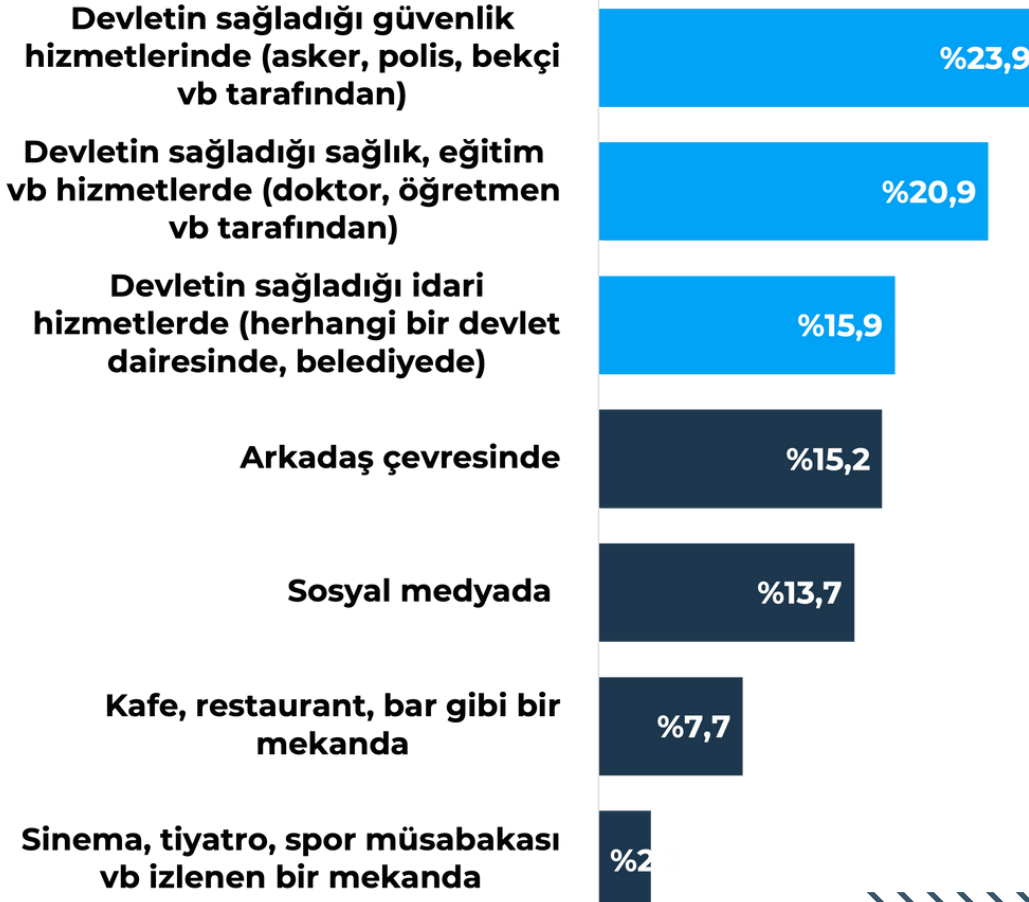
Kürt kimliği sebebiyle ayrımcılığa uğradığını düşünenler

- Kürtlerin ¼ kadarı devlet nezdinde Türklerle eşit olduklarını düşünüyorlar.
- Eşit olmadığını düşünenler yarıya yakın.
- Devletin sağladığı güvenlik, sağlık, eğitim ve idari hizmetlerde ayrımcılığa maruz kaldığını düşünenler çok.

■ Türklerle Kürtlerin devlet nezdinde eşit olduğunu düşünüyor musunuz?

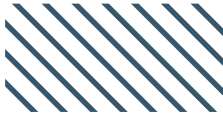

- Kürtlerin 1/3'ü Kürt sorunu veya çatışma hali sebebiyle zarar görmüş.
- Kürt kimliğinin güçlenmesiyle zarar görme arasında korelasyon var. Kimliği çok güçlü şekilde sahiplenenlerde zarar gördüğünü beyan edenlerin oranı %44.
- 1/2'den fazlası ekonomik zarar görürken, %40'a yakını kötü muamele gördüğünü ve yaşam alanını terk etmek zorunda kaldığını ifade ediyor.
- Zarar gören hemen her 3 kişiden biri yaşadığı şehirden göç etmiş.

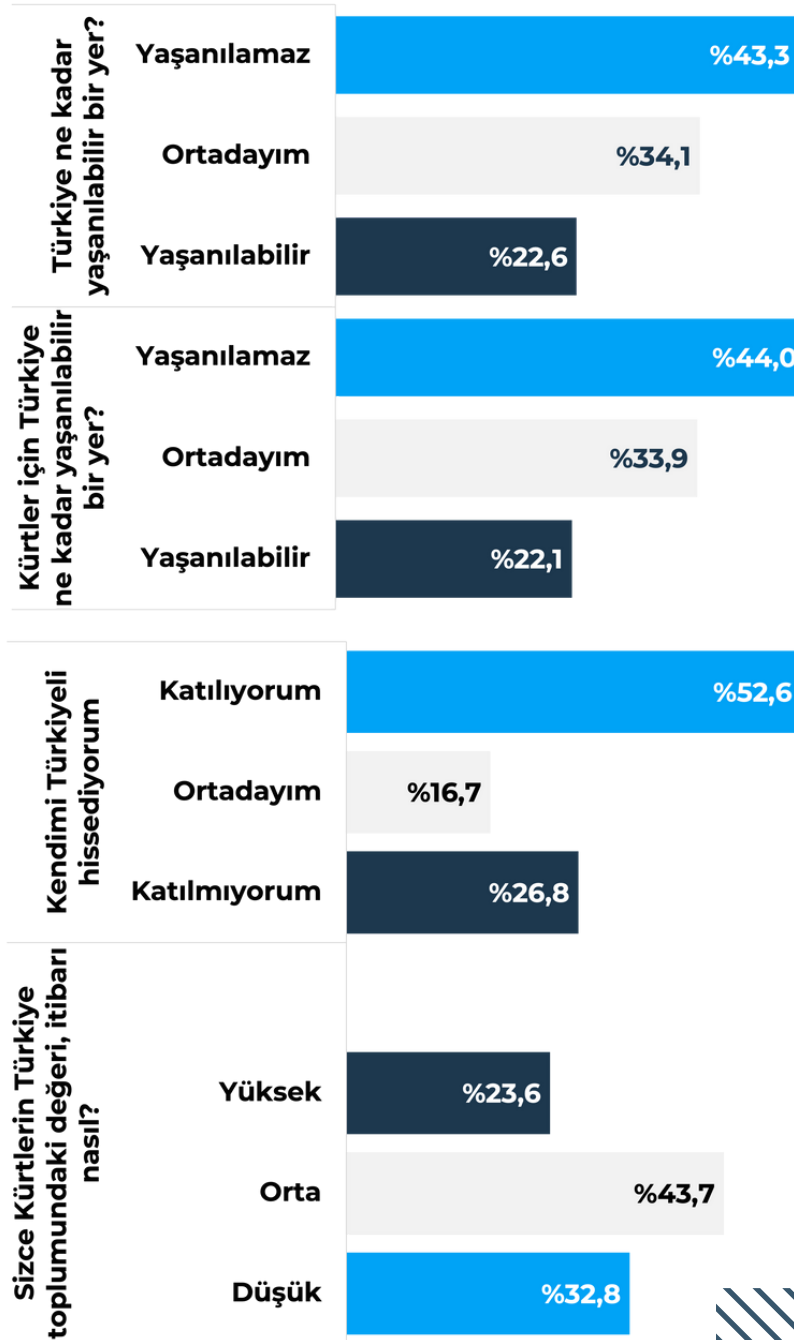
Kürt sorunu ya da süregelen yaşanan çatışma hali sebebiyle zarar gördünüz mü?

	Hayır %68	Evet %32		
	Zayıf	Orta	Kuvvetli	Çok kuvvetli
Zarar görenler	%20,7	%24,6	%27,5	%44,1

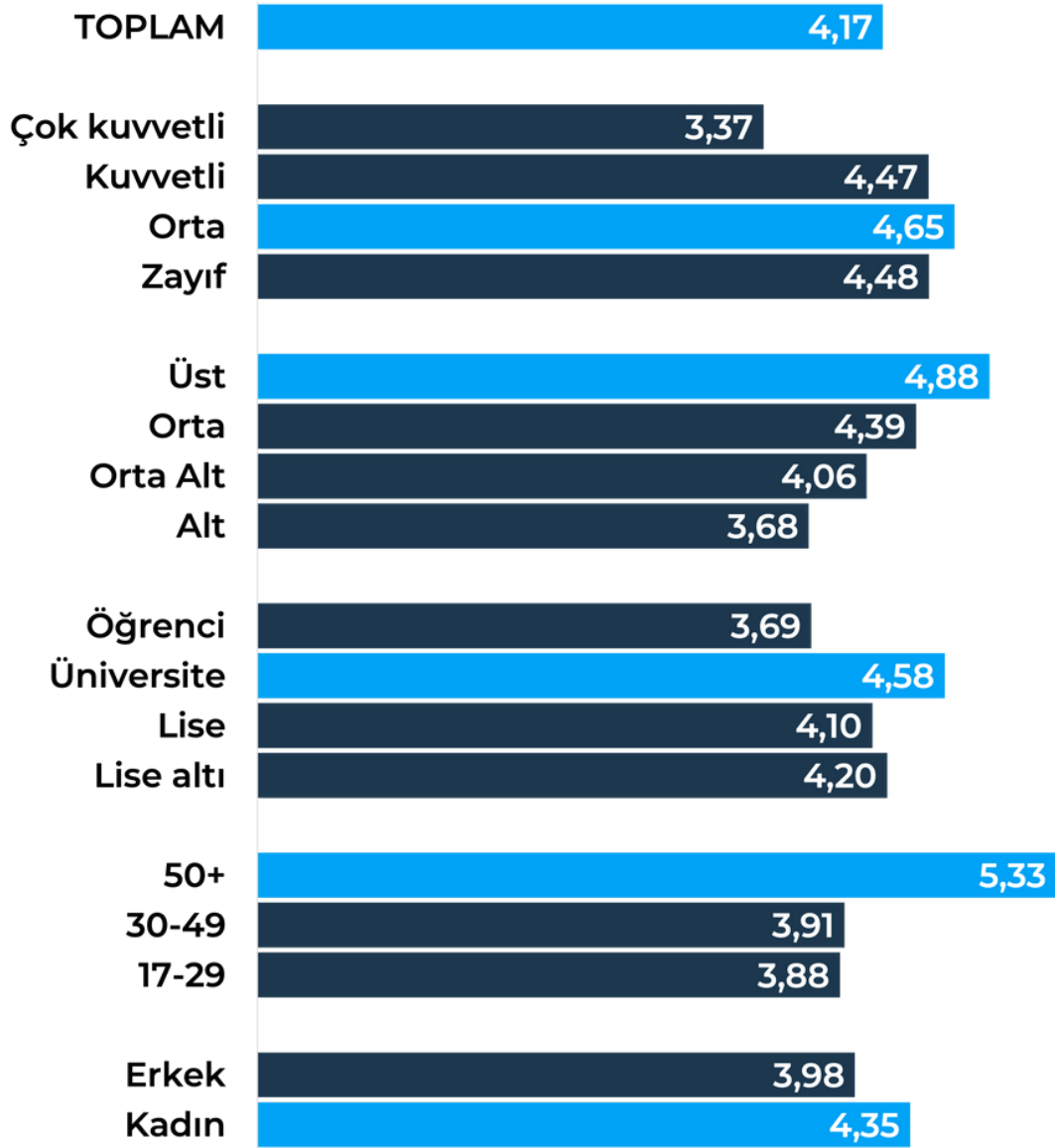
- Türkiye yaşanılabilir bir ülke olarak görülüyor. Yaşanılabilir bir ülke olduğunu düşünenlerin oranı %22.
- Öte yandan Türkiyelilik zayıf değil. Katılımcıların yarıdan fazlası kendini Türkiyeli görürken, kendini Türkiyeli olarak görmeyenlerin oranı %27.

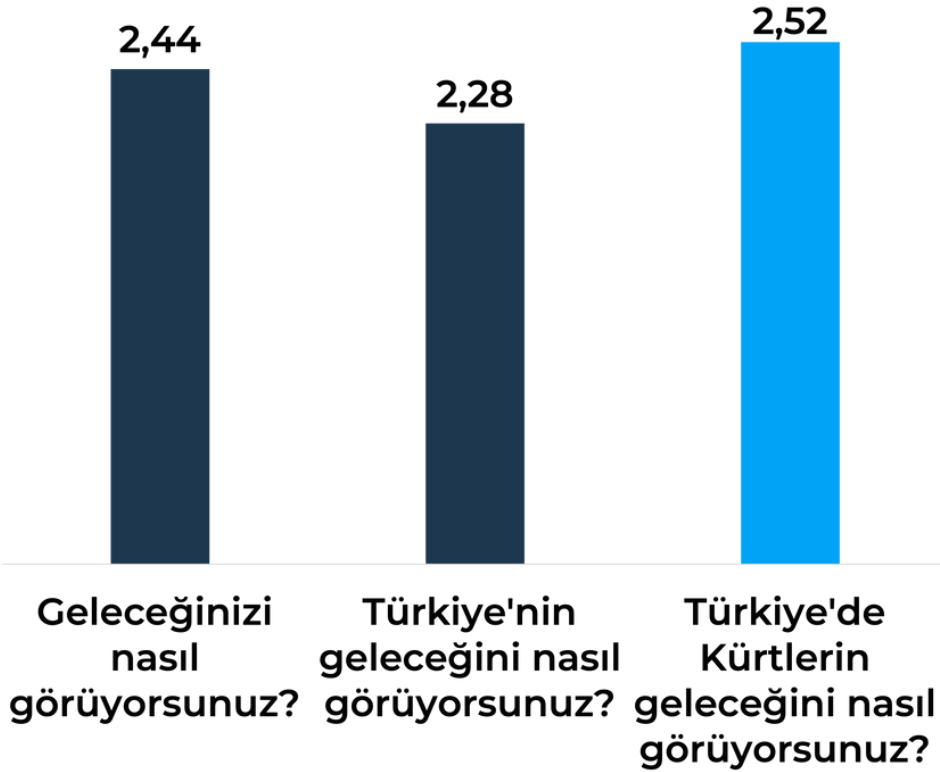
- Kürtler hayatlarından memnun değiller: 4,17/10
- Erkeklerde, gençlerde, öğrencilerde, alt sınıflarda ve Kürt kimliği en kuvvetli olanlarda yaşam memnuniyeti daha düşük.

Hayatınızdan ne kadar memnunsunuz

- Gelecek hakkında karamsarlık hakim. Hiçbir kesimde 5 üzerinden 3'ü bulmuyor.
- Türkiye'nin geleceğinden umut düzeyi de oldukça düşük. Kendisi ve Kürtler için daha umutlu.

Kürtler > Kendisi > Türkiye

ANA DİL

- Kürtler tek dilliliği içselleştirmiş, sindirmiş değil. Yarıya yakını eğitimin iki dilli olması gerektiğini düşünüyor.
- Yine yarıya yakını, Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde Kürtçenin hizmet dili olması gerektiğini ifade ediyor.
- Kürtçe eğitime gerek yok diyenler %20'de, Kürtçe hizmete gerek yok diyenler de %13'de kalıyor.

Sizce ana dili Türkçe olmayanlar için, ana dili Kurmanci/Zazaki olanlar için okullarda eğitim dili nasıl olmalı?

Sizce Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde resmi dil ne olmalı?

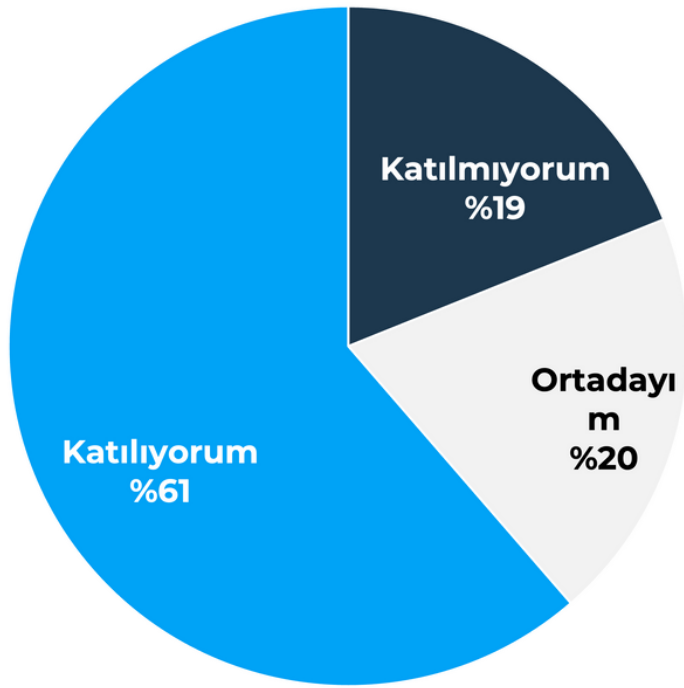
Resmi dil Türkçe olmalı ama Kürtçe de hizmet verilebilmeli 41,8	Resmi dil iki tane olmalı, Türkçe ve Kürtçe. 33,2	Resmi dil sadece Türkçe olmalı. 13,5
		Resmi dil sadece Kürtçe olmalı. 11,4

Kürtlerin üçte ikisi Kürtçenin Türkiye’de resmi dil olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyor.

“Kürtçe Türkiye’de resmi dil olmalıdır.”

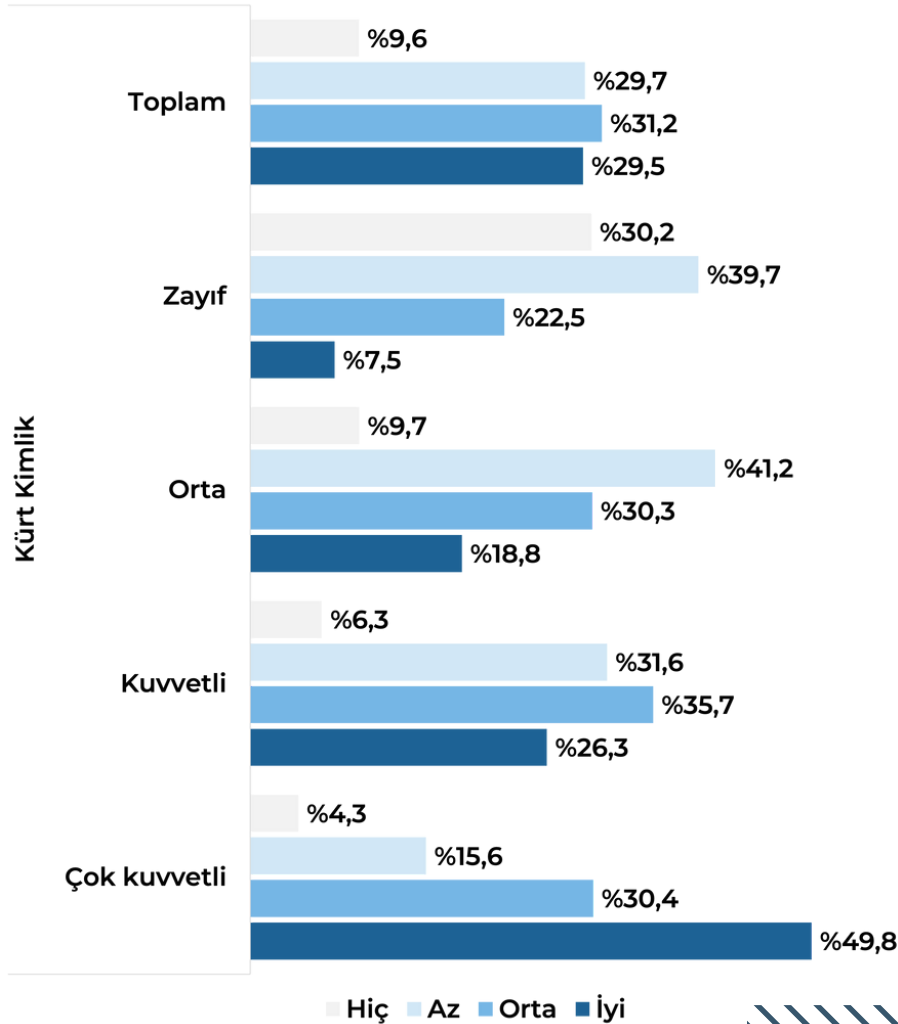
- Kürtlerin %30'u iyi düzeyde Kürtçe konuşabiliyor. %31'i de orta düzey konuşabiliyor.

Her 5 kişiden 2'si için dil hayatın içinde yok denecek düzeyde.

- Kürt kimliğinin güçlülüğü ile Kürtçe konuşma düzeyi arasında da güçlü bir ilişki görülüyor.

- Kürt kimliği çok kuvvetli olanlarda Kürtçeyi iyi konuşma oranı %50'ye varırken, Kürt kimliği zayıf olanların sadece %7,5'i iyi şekilde Kürtçe konuşabiliyor.

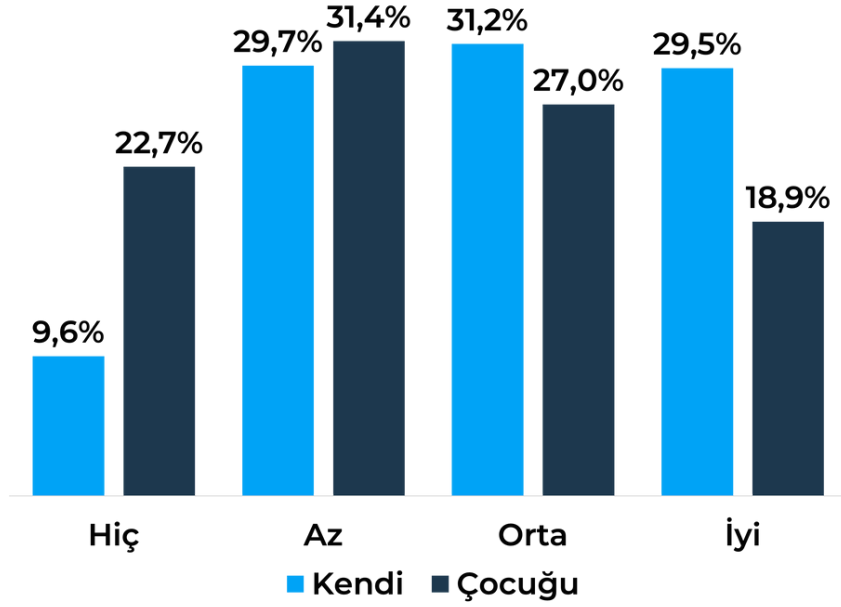
Kürtçe Konuşma Düzeyi

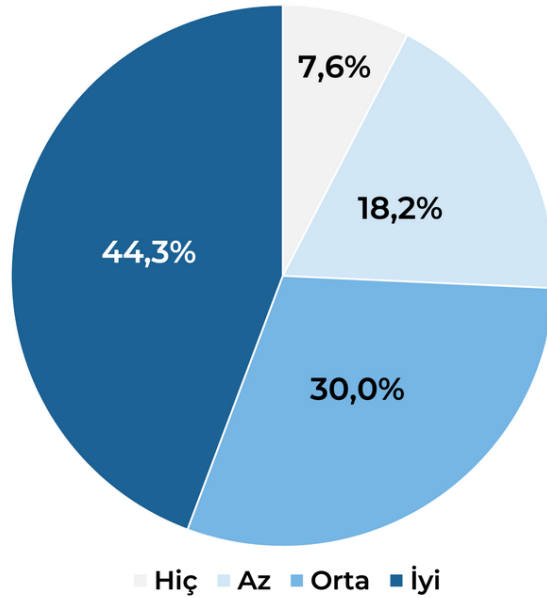

Kürtçe konuşma azalıyor. Kürtçeyi iyi konuşanların çocuklarının yarısından fazlası iyi konuşamıyor.

Kürtçe konuşabilme düzeyi

Kürtçe konuşma düzeyi iyi olanların çocukları

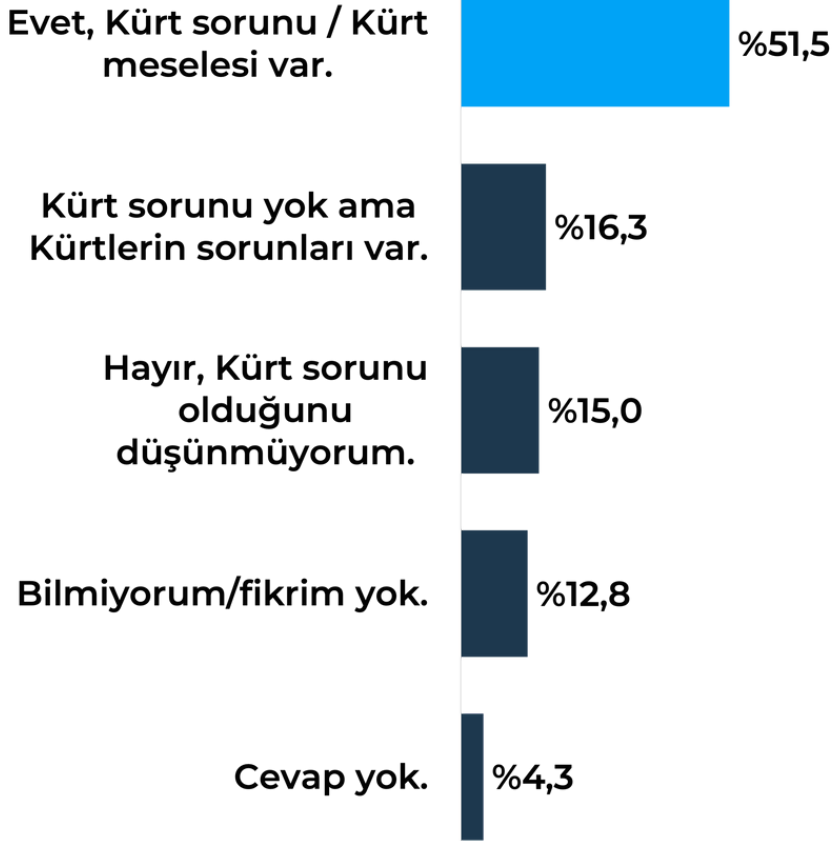

4

KÜRT SORUNU VE TALEPLER

- Katılımcıların yarısından fazlası Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu düşünüyor ve üçte ikisi önemli bir sorun olarak tanımlıyor.
- Kürt sorunu ile Kürtlerin sorunu ayrımını yapan %16.
- Sorun yok diyenler %15'te kalıyor.

- Katılımcıların yarısı Kürt sorununun kaynağında devletin uygulamaları olduğunu düşünüyor.
- Kürt sorunu; kimliğin tanınması ve Kürtlere yönelik ayrımcılıkla ilişkilendiriliyor.

Sizce Kürt sorununun kaynağında sayacaklarımdan en çok hangisi etkilidir?

- Kürtlerin yarıya yakını son beş yılda Kürtlere yönelik ayrımcılıkların, illerdeki yatırımların, Kürtlerin siyasetteki etkinliğinin ve Türk-Kürt kutuplaşmasının daha kötüye gittiğini düşünüyor.
- İyiyeye gittiğini düşünenlerin oranı ¼'ün altında kalıyor.

Son beş yılda nasıl değişti?	Daha kötüye gitti	Aynı kaldı	Daha iyiyeye gitti	Fikrim yok
Kürtlere yönelik ayrımcılıklar	%42,4	%25,3	%24,1	%8,3
Kürt illerine yapılan yatırım	%42,1	%25,1	%24,3	%8,5
Siyasette Kürtlerin etkinliği	%41,7	%27,4	%23,6	%7,3
Türk-Kürt kutuplaşması	%43,7	%25,8	%22,1	%8,4
Kürtlerin Türkiye'deki huzuru	%42,8	%27,4	%23,9	%5,8

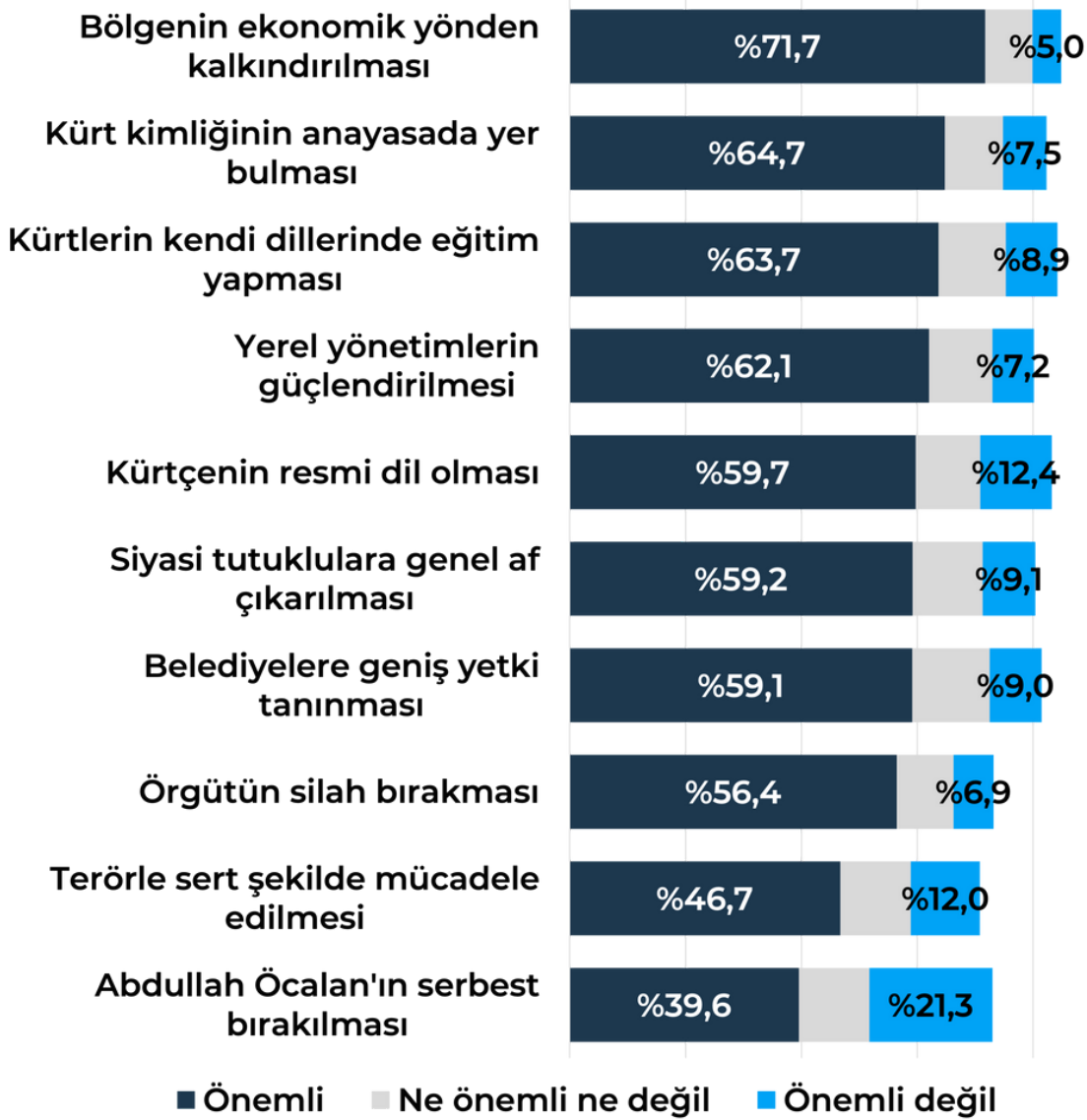
En kuvvetli talepler: eşitlik, ana dil, adalet ve özgürlük.

Kürt sorunun çözümünde ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi, tanınma, anadil, yerel yönetimler ve özgürlükler öne çıkarılıyor.

Kürt sorunun çözümünde ne düzeyde önemli

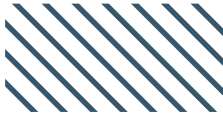
- Katılımcıların %40'tan fazlası Irak ve Suriye'deki Kürtlerin gündemiyle ilgili değil. Katılımcılar ne Irak Kürdistanı ne de Rojava için eski statüye dönüşü desteklemiyor.
- Irak Kürdistanı gündemiyle ilgili fikir beyan eden 55 kişiden %35'i bu bölge için bağımsızlık talep ediyor. Suriye Kürtlerinin gündemiyle ilgili fikir beyan eden 57 kişiden %51'i Rojava için bir statü talep ediyor.

Kuzey Irak/ Irak Kürdistanı için aşağıdaki önerilerden hangisini destekliyorsunuz?	Bilmiyorum/Fikrim yok	40,0%
	Bağımsız bir devlet olmalıdır	35,2%
	Mevcut özerkliği devam etmelidir	13,1%
	Yeniden Bağdat'a bağlanmalıdır	6,1%
	Cevap vermek istemiyorum.	5,3%

Suriye/Rojava için aşağıdaki önerilerden hangisini destekliyorsunuz?	Bilmiyorum / Fikrim yok	38,9%
	Bağımsız bir devlet olmalıdır	28,8%
	Kuzey Irak / Güney Kürdistan gibi özerk bir yapısı olmalı	14,1%
	Özerkliğe gerek yok ama Kürtler eşit vatandaş kabul edilmeli	8,0%
	Eskisi gibi olmalı, Suriye devletine bağlı olmalı.	6,5%
	Cevap vermek istemiyorum.	3,5%

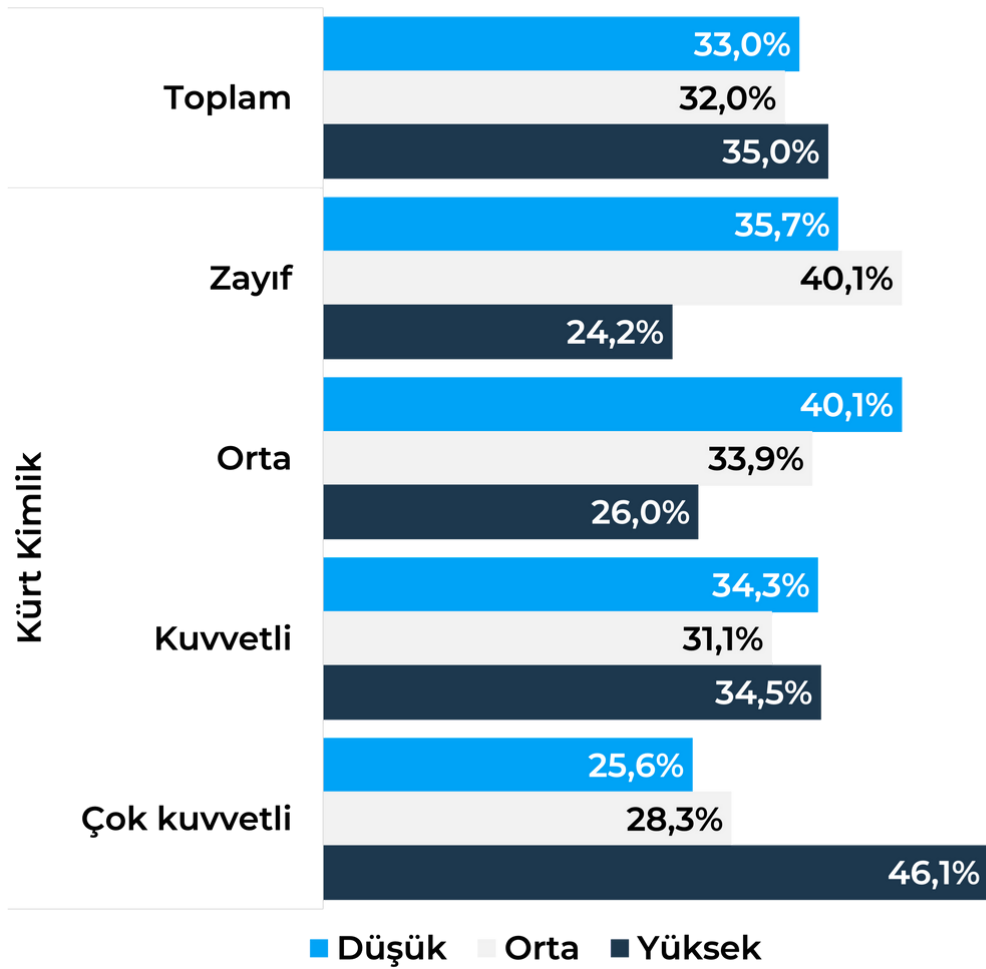

SİYASET

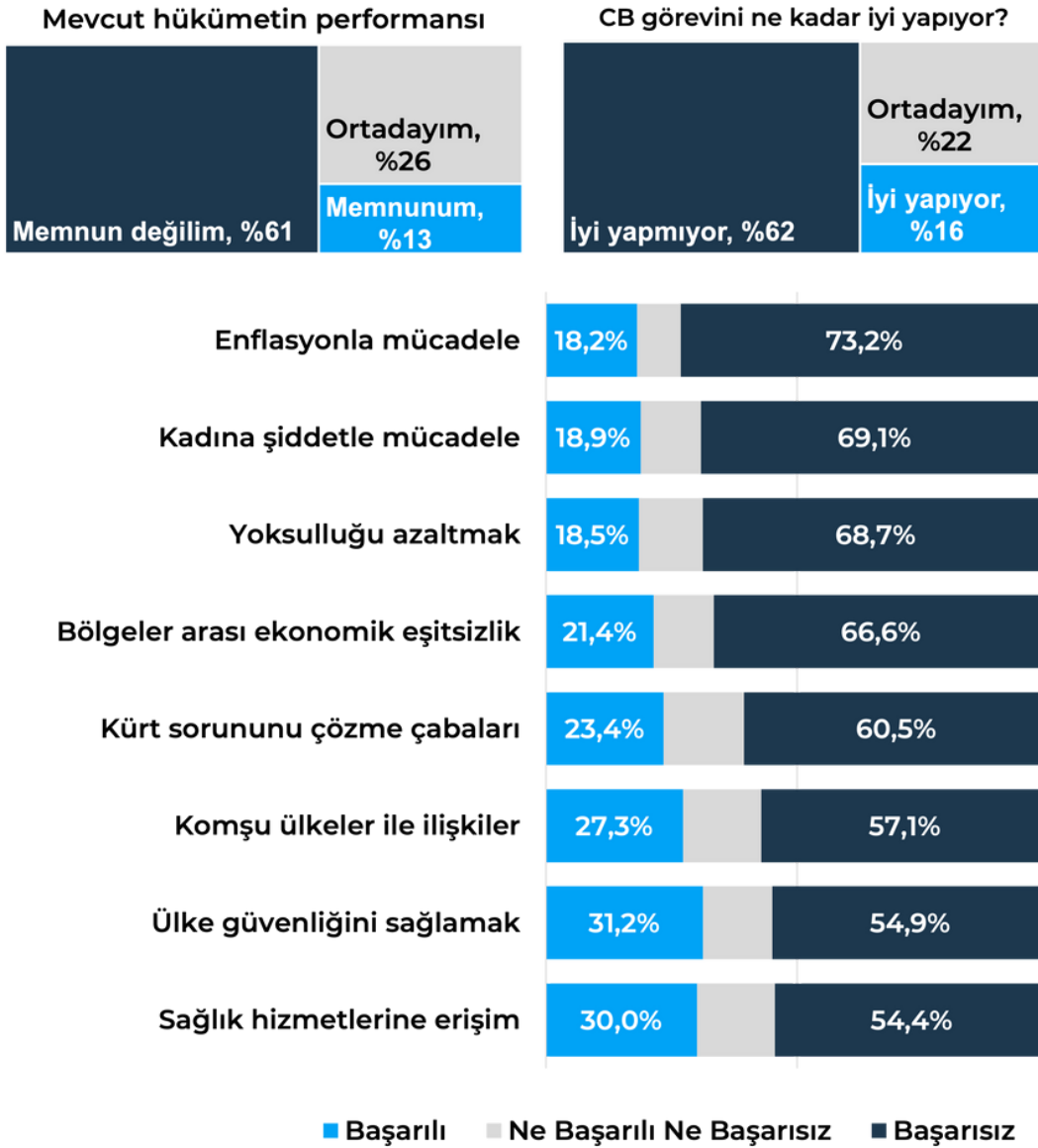
- Siyasete ilgi yüksek değil.
Siyaseti iyi takip edenlerin oranı: %35
- Kürt kimliği kuvvetlendikçe siyasete ilgi artıyor.

Siyasi gündemi ne kadar takip eden birisiniz?

- Yönetimden memnuniyet oldukça düşük.
- Yönetimin Kürt sorunu performansından memnuniyet de %23'de kalıyor.

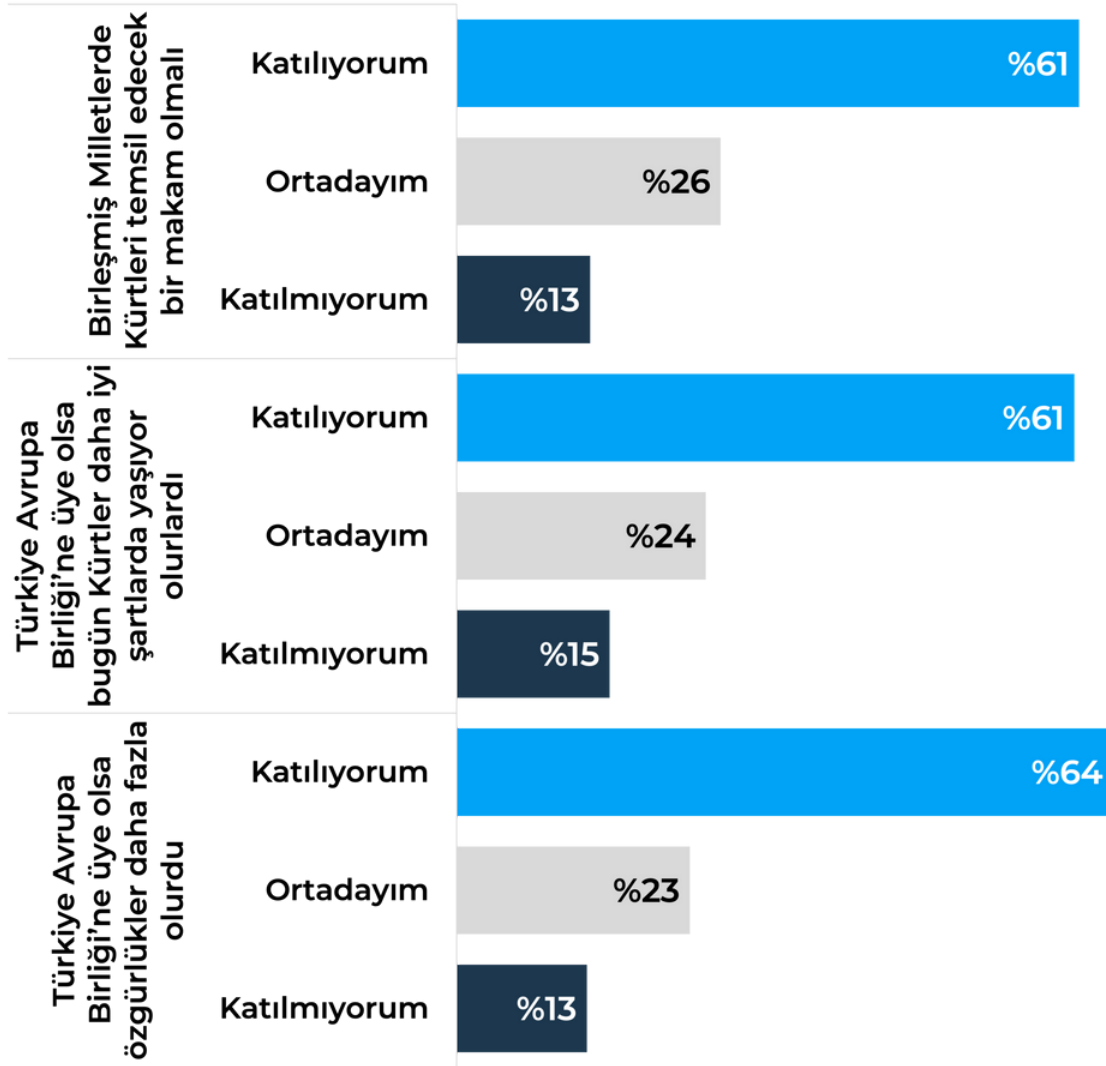
- Kürtlerin temel sorunlardaki tutumları Türkiye genelinden biraz daha özgürlükçü. Eğitim ve sosyal hayatta kadınların eşitlik ve özgürlüğü görüşü daha baskın.
- Kürtajın serbest olmasına ve yasaklanmasına benzer oranlarda destek var. Sığınmacı karşıtlığında Türkiye ortalamasıyla benzeşme var.

	Katılmıyorum	Ortadayım	Katılıyorum
Kürtaj yasak olmalıdır	%42	%18	%41
Devlet boşanmaları azaltmak için tedbirler geliştirmelidir	%33	%20	%47
Üniversiteye aileden bir çocuk gidebilecekse kız değil erkek çocuk gitmelidir	%74	%12	%13
Kadınlar istediği saatte dışarıya çıkabilmelidir	%26	%18	%56
İçki içilen restoranlarda yemek yemek istemem	%43	%20	%37
Cemevleri ibadethane olarak tanınmalıdır	%16	%31	%53
Din dersleri zorunlu değil seçmeli olmalıdır	%30	%22	%48
Adalet sistemi, İslami kurallarla uyumlu olmalıdır	%42	%26	%31
Anayasada laiklik ilkesinin olmasına gerek yoktur	%44	%33	%23
Yeri geldiğinde ülkenin ekonomik gelişmesi için çevreye zarar verilebilir	%60	%22	%17
Devlet eşcinselliğin yaygınlaşmasını önleyecek tedbirler almalıdır	%25	%22	%53
Seçme şansım olsa başka bir ülke vatandaşı olurum	%28	%24	%48
Suriyeli seçmenlerin tamamı ülkelerine hemen geri gönderilmelidir	%13	%25	%62

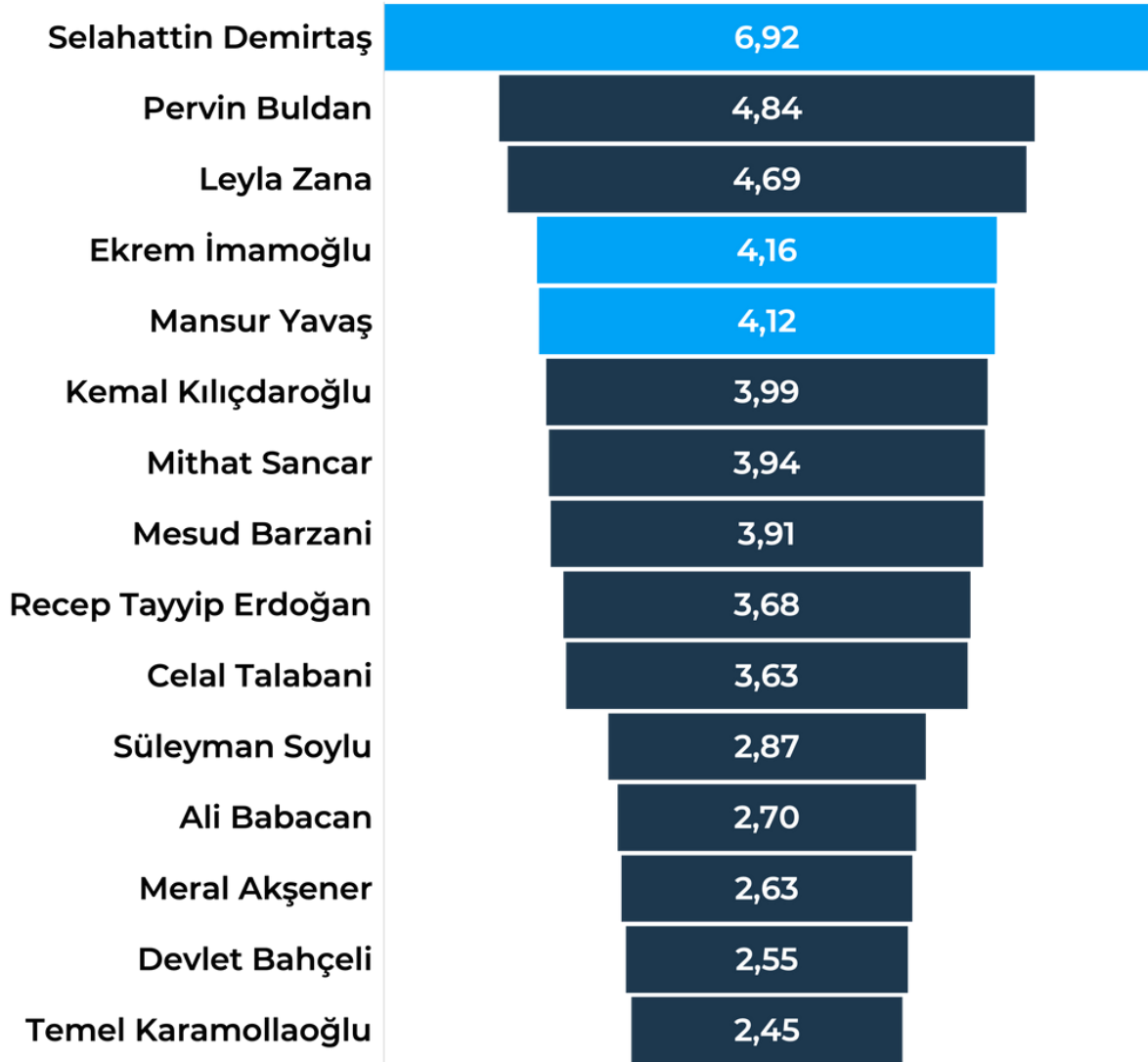

- Kürtlerin yüzü batıya dönük.
Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin hem Türkiye hem de Kürtler için daha iyi olacağı görüşü hakim.
- Katılımcıların üçte ikine yakını Birleşmiş Milletler nezdinde Kürtleri temsil edecek bir makam olması gerektiğini düşünüyor.

- En beğenilen siyasi lider Selahattin Demirtaş. Demirtaş 10 üzerinden 6.9 gibi yüksek bir beğeni skoruna sahip. Onun dışında 5'in üzerine çıkabilen bulunmuyor.
- Diğer liderlerin beğeni sıralamasına bakıldığında Türkiye Kürtlerinin daha çok Türkiye içi bir eğilimi olduğu görülüyor.

- Kürtler arasında sivil toplum faaliyetlerine katılım yüksek değil.
- Bağışçılık %8 oranında ama sivil toplum faaliyetlerine katılanların oranı %5'i geçmiyor.

Son 1 ay içinde herhangi bir dernek, vakfın bir etkinliğine katıldınız mı?

EVET: %5

Son 1 ay içinde herhangi bir imza kampanyasına imza verdiniz mi?

EVET: %4,5

Son 1 ayda herhangi bir yere, hayır kurumu vs. bağışta bulundunuz mu?

EVET: %8

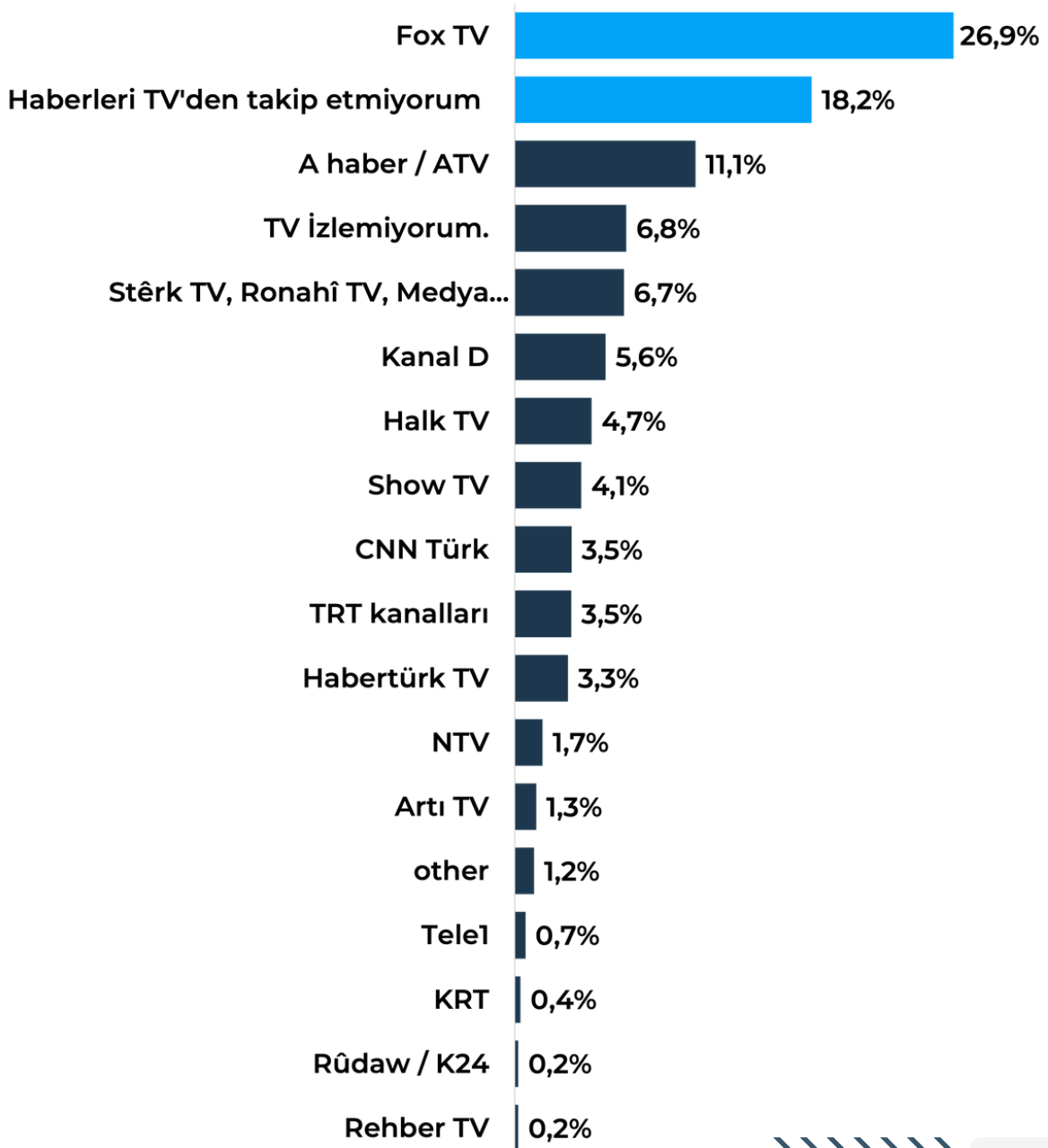
6

POPÜLER KÜLTÜR

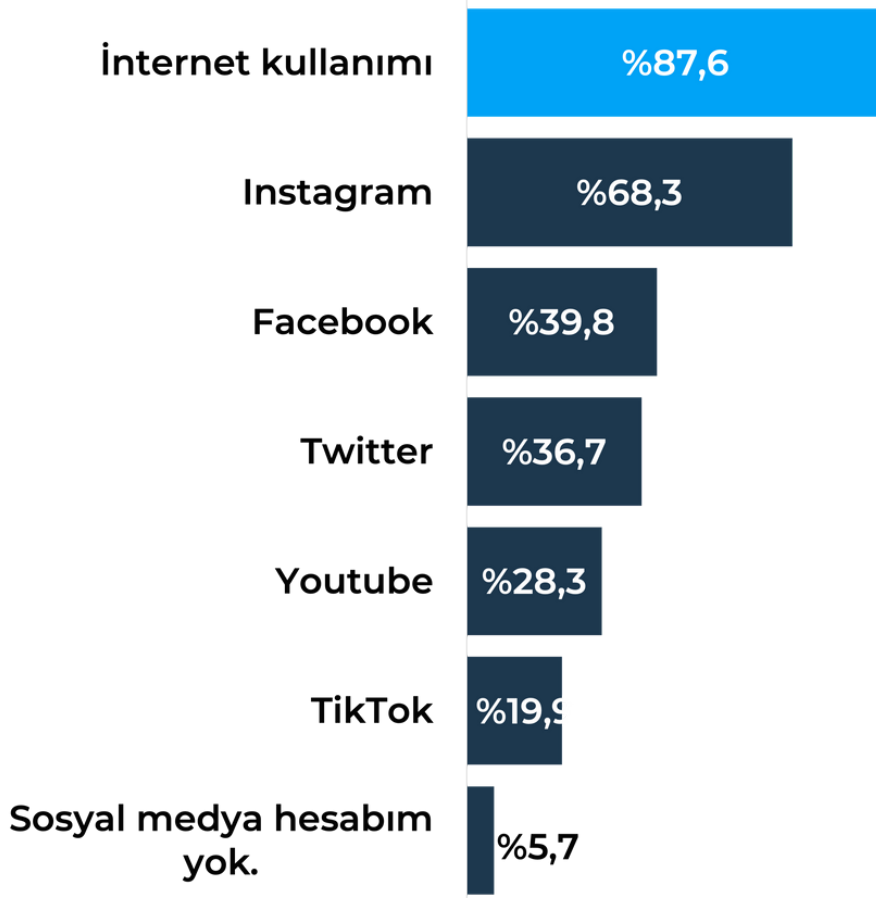
- En çok haber takip edilen kanal Fox TV. Bu Türkiye geneline paralel.
- İkinci sırayı «hiçbiri» seçeneğinin alması ayrıksı.

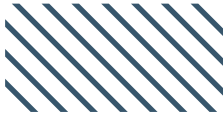
Haberleri en çok hangi TV kanalından takip ediyorsunuz?

İnternet kullanımı oldukça yüksek.
Facebook ve Twitter kullanımlarının TR ortalamasından düşük olması ve TikTok'a ilgi dikkat çekici.

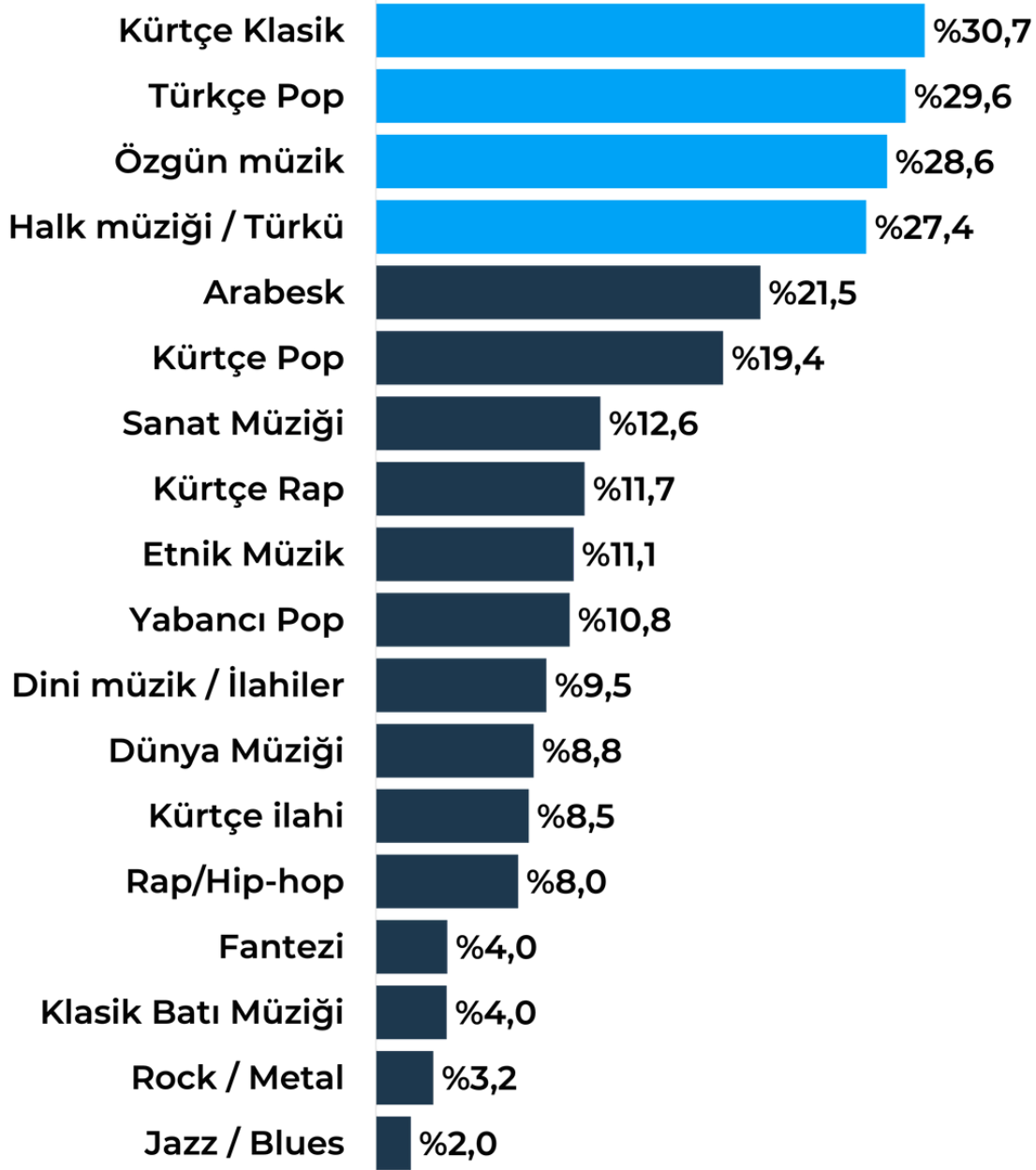
- Kürtçe popüler kültür alanı oluşuyor.
- Kürtçe müzik dinleme, haber takibi, film izleme, kitap okuma, konsere gitme gibi faaliyetlere ilgi yaygın.

Kürtçe;		
Müzik	Dinliyor	%84,7
Film	Evet	%49,2
Konser	Evet	%44,3
Kitap	Evet	%34,5

- Kürtçe müziğe ilgi yüksek.
- Kürtçe pop ve Rap tarzlarına duyulan ilgi dikkat çekici.

En sevilen Kürt müzisyenlerin ilk sıraları değişmiyor ama çeşitlenme gözlemleniyor.

Top 5:

Ahmet Kaya

Şivan Perwer

Ciwan Haco

Aynur Doğan

Mem Ararat

- Beğenilen yemekler listesi büyük ölçüde geleneksel damak tadını sürdürüyor. Yine de çeşitlendiğini söylemek mümkün:
- İlk sırada Sarma geliyor, onu Kebap , dolma, et yemekleri, kuru fasulye, makarna, lahmacun ve içli köfte takip ediyor.

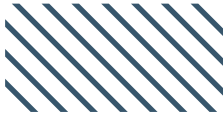
ARAŞTIRMA BULGULARI NE SÖYLÜYOR?

KİMLİK VE DİL

- Kürt kimliği geçmişe kıyasla daha açık ve özdeşlik kurularak taşınan bir kimlik haline gelmiş. Katılımcıların üçte ikisi kimliği güçlü şekilde sahipleniyor. Kürtlüğü sahiplenme düzeyi zayıf olanların oranı %15'i geçmiyor.
- Kürt talepleri hala güçlü, ana dil en öncelikli ve önemli talep. Ana dil aynı zamanda Kürt kimliğinin en önemli taşıyıcı kolonu.
- Kürtçe konuşma ile Kürt kimliği arasındaki ilişki de güçlü. Bu sebeple ana dil talebi hayati ve merkezi bir konuma yerleşiyor.
- Diğer önemli talep Kürt kimliğinin anayasal güvence kazanması.
- Kürtlerde bir popüler kültür alanı oluşuyor ve Kürtlüğü sahiplenme kültürel alanda kendini gerçekleştiriyor. Kürtçe de bu kültür alanının merkezinde. Beğenilen ve dinlenen Kürt müzisyen listesinin çok renkli ve çeşitli oluşu, Kürtçe filmlere, tiyatroya, haber sitelerine ilgi bu alanı izlemeyi önemli ve anlamlı kılıyor.

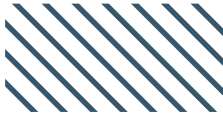

SOSYO- DEMOGRAFI

- Türkiye’de yaklaşık 12 milyon yetişkin (17 yaş üzeri) Kürt nüfus bulunuyor. Bu da Türkiye’deki yetişkin nüfusun yaklaşık %20’sine denk geliyor. 17 yaş altındaki nüfus içinde ise Kürt oranı daha yüksek.
- Kürtlerde sosyo-demografik dönüşüm gözlemleniyor. Kürtlerin hareketliliği azalıyor. Kürtlerde kırsallık azalmış kentleşme hızlanmış. Göç davranışı Türkiye ortalamasına benzeşmeye başlamış.
- Nüfus Türkiye geneline göre daha genç. Her 100 kişinin yaklaşık 60’ı, 30 yaşın altında. Bu oran Kürt olmayan nüfusta %42 civarında. Ancak Kürt nüfusta da artış hızı azalmaya başlamış durumda.
- Gençlerdeki eğitim düzeyi Türkiye’nin geri kalanına yakınlaşmış durumda. Ancak aileleriyle aralarındaki eğitim düzeyi çok geniş bir makas yaratıyor. Bu da kuşaklararası çatışmaya zemin oluşturuyor.
- Türkiye’deki Kürt toplumunun sekülerleşme dinamiği daha güçlü. Hem hız hem de yoğunluk daha yüksek. Dünyanın ve Türkiye’nin sekülerleşme trendlerine ek olarak hakim siyasi havanın seküler olmasının etkisi görülüyor.

SIYASET

- Kürtler için uzun zamandır devam eden iki kutuplu siyaset tablosu kısmen de olsa değişiyor. Parti tercihlerinden bağımsız olarak iki kutbun dışında ara kategoriler oluşuyor. Sandığa gitmeyen kümenin özelliklerine ve özellikle eğitilmiş Kürtlerin siyasi davranışlarında ortaya çıkan çeşitlenmeye bakıldığında bu ara kategorilerin farklılaşmaları görülüyor. Eğitimli ve gençler daha çeşitli ve renkli bir düşünsel ve siyasi yaklaşım sergiliyorlar. Bu kesimin siyasi tercihlerinden bağımsız olarak, düşünsel pozisyonları ana akım iki siyasi kutuptan ayrışıyor.
- Yaklaşık 10 yıl önce daha özgüvenli, taleplerini daha yüksek sesle dile getiren, daha umutlu bir Kürt nüfus varken bugün Kürt meselesi dahil siyasete ilgi azalmış görünüyor.
- Kürt nüfusunun büyük bölümünün geçmişe göre radikal eğilimlerinin azaldığı ve daha ana akım bir noktaya evrildikleri görülüyor. Sivil taleplerin ve sivil siyasetçilerin bu düzeyde öne çıkması bu dönüşümün bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

KURDISH
BAROMETER

KURDISH BAROMETER

ÖZET RAPOR

ARALIK 2023

[//kurdishbarometer.com](http://kurdishbarometer.com)

KURDISH
STUDIES
CENTER

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ
TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ

EUROPEAN
ENDOWMENT FOR
DEMOCRACY

RAWEST
Araştırma | Research | Lëkolin